

ואלו נדרים פרק אחד עשר נדרים פד.

מוסף רש"י

רש"י

מסורת הש"ס

(א) לקמן פ' 5: [לעיל פס':] (ב) [מסכת פס'י:] (ג) [מסכת טז:] (ד) [מסכת פ"ד משנה ג מכות טז:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לעולם שאני הכא כלי' ומינות אימא לך נמחק: (ב) רש"י ד"ה ותהא וכו' מתשמישין דהיינו וכו' ודחה לה דברים שבטו וכו' והיינו דקמי': (א) ד"ה אלא אי אמרת וכו' דלא הו' בעל בכלל א"כ בע"כ יפר חלקו דקמי' היינו אחר שחתגהו משום דלאמרי' וכו' האילו דלששתגשר וכו' וכשגשרו מתחמי וכו' ומאן דפריך הכי סברה ליה וכו' דלאמרי' נבי' חסדא ד"ה ר"ה רבי אלעזר וכו' אלא מהיקשא. כ"כ וזכר משנת דמאי פירש הרב ברטנורה מהו חסדא ד"ה ר"ה רבי ע"כ מפרש ע"ה תומוה גדולה ולא תרומת מעשר:

תוספות

ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא. כי נדרה נטולה אי מן היהודים פירוש מתשמיש היהודים משאר יהודים קאמרה ואמאי נריך להפר חלקו וכו' לא אקרה נפשה אלא משאר יהודים: שאני אלא דבוכחא שמתחייב לאסור עמם מתשמיש המותר לה דהיינו תשמיש העצל ולק' נריך להפר חלקו ואלת ספרים דגרסי וכו' אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נטולה אי מן היהודים לאו תשמיש קאמרה שברי אסורה בתשמיש בעל נדרה אלא ה"ק נטולה הנחת מפריות היהודים שלא אהיה חסד אף כי לא אהיה שו"כ הו' עיני נפש דלא אמרי' [לעיל דף פב:] כשאין פרנסותי אלא ממני יפר דהא ליכא למימר דאמרה קיום נהנה מן הנדיות דוקא בעל שגלה אכל ממה שיקח העצל מזה תשנה א"כ אמאי יפר תשמיש תחתיו אפי' ביט לבינה לא הו' כיון שביט העצל להביא ממקום שיראה ה"ר יונה ריש ויפר לא נטולה אף אחר שגירשה ואמאי תהא נטולה מן היהודים אלא לאו בעל בכלל בריות הוא וכו' אמרה נטולה אי מן היהודים מתשמיש קאמרה והו' ביט לבינה ונתיב שאני דאמרה דמוכחא מילתא דהאסרה אסרה וכו' נמי בעל לאו בכלל בריות בעלמא הכא הו' בכלל בריות והכי

איתביה רבא לרב נחמן. דלאמר בעל לאו בכלל בריות הוא: וספא **נטולה מן היהודים.** לכשתתגרס אסורה לינשא דהכי קאמרה ונטולה אי מן היהודים שלא אהנה (א) מתשמישו דהיינו דומיא דהנחת תשמישך עלי וכדכר דלאמר כל כי האי גוונא חייב נדרה. והספא מיהדר לאיתוי תיובתא דרב נחמן אי אמרת בשלמא בעל בכלל בריות הוא אהכי יפר חלקו דכי אמרה נטולה אי מן היהודים אי בעל בכלל ואיכסר ליה מתשמיש והו' להו דברים שבינו לבינה ואהכי יפר כל ומן שהיא נרשמו ולכי נפקא מיניה חייבא נדרה כשאר דברים שבינו לבינה היינו דקמי' ותהא נטולה מן היהודים לכשתגל מרשמו של זה שאינה יכולה לינשא לאחרים: אלא **אי אמרת דבעל לא הו' בכלל בריות.** ותפשוט דכי אמרה ונטולה אי מן היהודים דלא הו' בעל בכלל (א) משום דלאמרי' נדרי עיניו נפש הוא האילו ולכשתתגרס או תתגלמל לא

מוכל להנשא לכל אדם אהכי קרי ליה מהספא עיניו נפש אע"ג דהספא כל זמן שהיא תחתיו אינו עיניו נפש דידה והואיל ועיניו נפש אינון אמאי יפר חלקו כשתגל מתחמי וכו' הגדר ויפר לה לעולם כשאר נדרי עיניו נפש אלא ש"מ דבעל בכלל בריות הוא ובנדרים שבינו לבינה הוא. מאן דפריך הכי ס"ל דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוא הו' אמרינא דתשמיש עיניו נפש הוא ודלא כרב נחמן דלאמר לעיל דתשמיש דברים שבינו לבינה הוא אליבא דר' יוסי: **שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסרה נפשה.** כלומר אבעל קאסרה נפשה משום דלדידיה היא דמשתריא אכל לשאר עולמא לא אכטריכא למיידר דלא קא משתריא (א) דהכי דאשח איש היא: **והספא צברייתא.** כהן פירקין דבמעשר עני מלי לאיתנווי: ר' אליעזר אומר. הניקוי פירות מעם הארץ בשנה השלישית וכו' לאו הפריש מעשר עני אינו נריך לקרות עליו שם מעשר עני דלמעשר ראשון ליכא למיחש דליתי לוי ראהי דלא יהיה עס הארץ וליתבי ליה ולתרומה ליכא למיחש דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה דלית בה עון מיתה ומעשר שני ליכא בשנה השלישית אכל בתרומת מעשר מייחב דלא למדנו בה עון מיתה אלא (א) מהיקשא דתרומה גדולה והואיל ולא כתיב בה צפירוש מיתה מש"ה לא יצית ע"ה [להיקשא] ולא מפרשים ממנה תרומת מעשר ועל (אומר) מעשר עני אין נריך לקרות עליו אפילו שם מעשר:

בכלל וצרייתא דמיייתין צפ"ק דכ"צ דיקא נמי הכי דתניא התם ששהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקתני לה סתמא משמע ודאי אפילו צא לעיר אחר שגדר אסור צו וכו"כ הרמב"ם ז"ל סתם צפ"ט מהלכות נדרים (הגה ה) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ם ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא ללמוד ממנו שאסור צבני אדם ששה בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאין בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא ליתיה צבגמרא דילן אכל לאו למסוך על הירושלמי בהלכותיה וצטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם צבני אדם ששה בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון צבני אדם צבגמרא דילן אכל דנזיל אף צבא אמירה מפיק מדרש"ה: איתביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אי מן היהודים. **אמאי הכא דמוכחא מילתא דאסרה נפשה. לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אכל הכא כשאסרת עליה הנחת תשמיש ואומרת נטולה אי מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דהיתירא קאסרה נפשה דצאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דלית לה היתירא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא לאסור הנחת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נסחי דגרסי וכו' אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עיניו נפש הוא ליפר לה לעולם וה"פ אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא וכו' אמרה נטולה אי מן היהודים שגלה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עס תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלעד ואם תתגרס תהא נטולה מן היהודים משום דהו' דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים ונדאסיקאנא לעיל [ע"ה] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכו' אמרה נטולה אי מן היהודים אין הבעל בכלל א"כ אי אפשר לומר דתשמיש קאמרה דהא צלל נדרה נמי מיתסר אכלה בעלמא בתשמיש אלא ע"כ נטולה אי מהנחת פירותיהם של יהודים בעודן שלהן קאמרה אכל אי זין להו בעל מותרת בהן דא"כ אמאי יפר חלקו ומפרקין שאני הכא דמוכחא מילתא דהיתירא קאסרה נפשה דנטולה אי מן היהודים תשמיש משמע ולא הנחת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הו' בכלל בריות הכא הו' משום דמוכחא מילתא דהיתירא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם נריך (למרוס תרומת מעשר) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי.** הלוקח מעם הארץ נריך לעשר ולתרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה**

נדודר מיורדי הים לאחר שלשים יום כאן אדם שצשעת נדרו הוא מיורדי הים ולאחר מכן קודם שלשים יום נעשה מיושבי יבשה דתלי ליה האי דינא צפלוגמא דר' ישמעאל ור' עקיבא ולדין דקיי"ל כר' עקיבא אסור צו כיון שהיה מיורדי הים צשעת נדרו וכדכתיבא הו' ירושלמי בהלכות הרמב"ם ז"ל צפרק ארבעה נדרים וכדכתיבא לה נמי לעיל (דף ג.) וכיון דתלי ליה להאי דינא צפלוגמא דר' ישמעאל ור' עקיבא מיניה דהו' היכי דצאון שהיו צשעת נדרו יורדי הים ואח"כ נעשו יושבי יבשה אסור לר' עקיבא ומותר לרבי ישמעאל הכי נמי כי הו' איפכא דהיינו צאון צני אדם שהיו צשעת נדרו יושבי יבשה ולאחר מכן נעשו יורדי הים אסור לר' ישמעאל ומותר לר"ע ולפוס האי פירושא דפרש"י לא אמי האי ירושלמי כגמרא דילן דהא הכא מסקינן דהי דבעל לאו בכלל בריות צשעה שגדרה אפי' הכי כשתתגרס

אסורה צו מפני שחזר להיות בכלל בריות אלמא לאו צבא אמירה צלחוד אולנין. וכי תימא רב נחמן מוקי לה למתני' כר' ישמעאל דאילו צבא שעה שגדר חל צה ומש"ה קתני דתתגרסא אסורה ליהנות מצעלה לימא דהא סתם לן חסד צהאי פירקא כר"ע דתנן לקמן [פס':] אמרה הריני מירה לאחר ל' יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום אין יכול להפר אלא ודאי כי קתני דתתגרסא אסורה לצעלה אפילו רבי עקיבא מודה צה הלכך להאי פירושא גמרא דילן לא אמי כירושלמי. ונראה לי דליכא למיסך צהא אגמרא צבני מערבא כיון דגמרא דילן פליגא עלה דלפוס גמרין אסור צין צבני אדם שהיו בכלל לשונו בשעת הנדר צין צבני אדם שהיו בכלל לשונו לאחר מכן וסבריה דר' עקיבא לא קשיא דהא מלתא כלל משום דהא מילתא תליא בלשון צני אדם ובגמרא דילן סברינן דבעל לשון צני אדם כולוה בכלל ור"ע צמילתיה צבא דרשא דקראי דייק ליה הכי דלא שייך התם לשון צני אדם כלל וצירושלמי לא סברי הכי אלא סברי דהגדר מיורדי הים ודאי להנכו דהו' יורדי הים צשעת עיקר נדרו קא מכיון ומש"ה לית ליה למידק אלא לידע אילו שעה הוא עיקר נדרו אס שעת האמירה או שעת החלות ומש"ה אמרינן התם דתלי צפלוגמא דרבי ישמעאל ור' עקיבא. האי הוא פירושא דירושלמי ומאן דלא מפרש ליה הכי לא סבר ליה מידר. ובגמרא דילן סברינן דלא תליא צהא מלתא כלל אלא בלשון צני אדם שכולן (דף ט.) המודר הנאה מאנשי העיר וצא אדם אחד ונשתתה עמם כל ששהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקתני לה סתמא משמע ודאי אפילו צא לעיר אחר שגדר אסור צו וכו"כ הרמב"ם ז"ל סתם צפ"ט מהלכות נדרים (הגה ה) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ם ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא ללמוד ממנו שאסור צבני אדם ששה בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאין בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא ליתיה צבגמרא דילן אכל לאו למסוך על הירושלמי בהלכותיה וצטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם צבני אדם ששה בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון צבני אדם צבגמרא דילן אכל דנזיל אף צבא אמירה מפיק מדרש"ה: איתביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אי מן היהודים. **אמאי הכא דמוכחא מילתא דאסרה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אכל הכא כשאסרת עליה הנחת תשמיש ואומרת נטולה אי מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דהיתירא קאסרה נפשה דצאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דלית לה היתירא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא לאסור הנחת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נסחי דגרסי וכו' אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עיניו נפש הוא ליפר לה לעולם וה"פ אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא וכו' אמרה נטולה אי מן היהודים שגלה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עס תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלעד ואם תתגרס תהא נטולה מן היהודים משום דהו' דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים ונדאסיקאנא לעיל [ע"ה] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכו' אמרה נטולה אי מן היהודים אין הבעל בכלל א"כ אי אפשר לומר דתשמיש קאמרה דהא צלל נדרה נמי מיתסר אכלה בעלמא בתשמיש אלא ע"כ נטולה אי מהנחת פירותיהם של יהודים בעודן שלהן קאמרה אכל אי זין להו בעל מותרת בהן דא"כ אמאי יפר חלקו ומפרקין שאני הכא דמוכחא מילתא דהיתירא קאסרה נפשה דנטולה אי מן היהודים תשמיש משמע ולא הנחת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הו' בכלל בריות הכא הו' משום דמוכחא מילתא דהיתירא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם נריך (למרוס תרומת מעשר) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי.** הלוקח מעם הארץ נריך לעשר ולתרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה

מעכצו

נטולה אני מן היהודים. מדרת אני מהם מתשמיש שלא יהיה שום יהודי ממנה (רע"ז) (א) אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי. דלאמרי' (פוטוה מ.) דיומן כהן גדול שלח בכל גבול ישראל ויזהא את עמי הארץ משורין על המעשרות חוק מתרומה גדולה, אמר לכן לישראל צני כסם שהתורה צויהה כן הטבל צמיה. עמד ומקן הלוקח מכם הארץ ויפרש כל המעשרות ומעכצו לעצמו ואילו, מעשר ראשון שהיה מותר לזרים, ומעשר שני אכלו בירושלים, ואם שנת מעשר שני הוא תחלקו ר' אליעזר ותכמיני, וקאמר ר"א דלא מביעי אפרכי מספק דלא נריך, אלא אפילו לקרות עליו את הסם ולומר מעשר עני של כר' זה יהא צפוטו או צדומו נמי לא נריך (מכות טז:).

פירוש הרא"ש

והתנן בנפילה אני מן היהודים ב"ר. ה"ג ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא חלקו אמאי נריך להפר דמי שאינו בכלל בריות גס אינו בכלל יהודים וא"כ חלקו אמאי נריך להפר וכו' לא אסרה עולמה עליו: שאני האב דבוכחא מילתא ב"ר. דבעלמא לא הו' בעל בכלל בריות הכא מוכחא מילתא דהו' בכלל יהודים שאינה צריכה לאסור עולמה אלא ממי שיהא מותרת לו וי"א וכו' אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עיניו נפש אינון ויפר לעולם וי"פ דלי בעל לא הו' בכלל בריות א"כ נטולה אי מן היהודים לאו לענין קאמרה דנזילא הכי אסורה להם אלא לענין הנאה קאמרה לענין קאמרה דהא עשרה הנאה עולם עליה והו' נדרי עיניו נפש ויפר לעולם ואמאי קאמר ותהא נטולה מן היהודים אע"פ דלאמרי' כיון דבעל לאו בכלל בריות הוא אינו יכול להפר אלא משום קיום שאני נהנה לבריות ומותרת פציריותיהן דרפי' לעיל אכל נטולה אי מן היהודים משמע פציריותיהן הלכך אסורה להם אף אם ימכרום לאחרים ומשמשו לא קשיא ליה דה"ק יפר חלקו ונתיב מותרת ליהנות מן היהודים בעודה תחתיו ותעודו אלאו ותשמשו: ומשני שאני האב דבוכחא מילתא. כלומר מילתא דהו' אי מן היהודים משמע דתשמיש קאמרה ובעל הוא בכלל דהיתירא קאסרה נפשה ולישנא קאמ תרומת ופשוט יתר אלא דאפשר דקשה הו' משום דאילא למימר

דלעולם בעל לאו בכלל בריות הוא והאי דנריך להפר חלקו דכר"ג דלעיל גבי הו' הוא שלא אצטע מוקין ה"ר לפוס ריהטא דעלמא בעל בכלל בריות הוא ולכן נדחקו לעשות גירסא אחרת: אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. הלוקח תרומה מע"ה נריך להפריש מעשר ראשון ומעשר שני מספק אכל מעשר עני אין נריך: